

Levéltári Szemle 2024/ 1. szám

A Levéltári Szemle 2024. évi 1. számának bevezető tanulmánya egy már korábban megkezdett témakör második közleménye, amely a maradandó értékű egészségügyi iratok feltárását és gyűjtését tárgyalja a fővárosra vonatkozóan, ám a belőle nyerhető információk más településekre nézve is alkalmazhatók (Koltai Gábor – Ogoľjuk-Berzsenyi Anett). Ugyancsak korábbi témakör újabb szempontú folytatása az illetményszámfejtési iratok selejtezéséről szóló vélemény és egy korábbi szakmai vita összegzése (Haraszi Viktor). Levéltáros szakmai tanácskozások előadásainak anyagából is közlünk arra érdemes írásokat, így szélesebb körben megismerhetők az ott elhangzott fontosabb ismeretek. Közülük e lapszámban az iratkezelés ellenőrzésének tapasztalatairól szóló írás olvasható a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltárára vonatkozóan (Káli Csaba). Rendszeresen, immár egymásra épülően jelennek meg tanulmányok az állományvédelem témaköréből. (E lapszámban P. Holl Adrien, Juhász János, Pelles Edit írásai foglalkoznak a kérdéssel.) A gyűjteményszemlék sorában ezúttal a Szerbiai Református Keresztyén Egyház bácsfeketehegyi levéltárának bemutatása kapott helyet (Hegyi Ádám). Recenziókat, valamint a magyarországi és határon túli magyar nyelvű levéltári kiadványok bibliográfiáját is tartalmazza e lapszám.

Koltai Gábor – Ogoľjuk-Berzsenyi Anett: Maradandó értékű egészségügyi iratok feltárása és gyűjtése a fővárosban II.

Budapest Főváros Levéltára maradandó értékű egészségügyi iratok feltárására irányuló gyűjtőterületi koncepcióját a tanulmány első része mutatta be, kitérve a jogszabályi környezet változásaira, a közlevéltárak gyűjtési lehetőségeire, megjelölve azokat a főbb irattípusokat, amelyek leginkább bekerültek az iratátvételi tervek középpontjába. (Megjelent a Levéltári Szemle 2023. évi 4. számában.) A tanulmány jelen, második része bemutatja az intézmény egészségügyi dokumentáció mintavételezésével kapcsolatos elképzeléseit, valamint sor kerül az első iratátvételi tapasztalatok ismertetésére is. A szerző egyúttal közli az érintett kórházak rövid történetét, s kitér azokra az egészségügyi szereplőkre (alapítványok, magánintézmények, civil egyesületek), amelyekkel a későbbiekben szintén fontos lehet a kapcsolatfelvétel.

Káli Csaba: Garázstól a gördülőállványig – Az iratkezelés ellenőrzésének gyakorlata és tapasztalatai a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltárában

A Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára 2000-ben helyezte új alapokra szervellenőrzési gyakorlatát. A tanulmány az elmúlt bő 20 év tapasztalatait mutatja be, részletesen kitérve a munka folyamatára az előkészítés lépéseitől egészen a tényleges helyszíni ellenőrzés menetéig. Reflektál arra is, hogy az ellenőrzések során a legnehezebb szakmai területet az elektronikus iktatórendszerek, valamint ezzel összefüggésben az elektronikusan keletkeztetett iratok szakszerű vizsgálata jelenti. A rendszeresen ismétlődő ellenőrzések eredményeinek vázlatos ismertetésén keresztül megismerkedhet az olvasó a vármegye területén ellenőrzött szervek raktári állapotának változásaival, az erősségekkel és a jelentkező problémákkal.

Haraszti Viktor: „Az egyiknek sikerül, a másiknak nem” Vélemények az illetményszámfejtési iratok selejtezéséről

A 21. század elejének jelentős iratselejtezéssel kapcsolatos vitája bontakozott ki a Területi Államháztartási Hivatalok (TÁH) által őrzött illetményszámfejtési iratok selejtezésével kapcsolatban. Az ügyben érintett felek sokféle véleményt, álláspontot fogalmaztak meg. A Magyar Országos Levéltárnak illetékeségből kellett eljárnia, a megyei levéltárak véleményét az Önkormányzati Levéltárak Tanácsa igyekezett összefogni, és állást foglalt az NKÖM Levéltári Osztálya is. A kollégák e kérdésben kevésbé eredményes küzdelmet folytattak az iratok általuk maradandó értékűnek tartott része megmentésért. A tanulmány a hazai levéltárügy egy ellentmondásokkal terhelt illetékeségi döntésének következményeit tárja fel.

P. Holl Adrien: Levéltári anyagok állagmegőrzése

Köztudott tény, hogy olcsóbbak a preventív megoldások, mint a már bekövetkezett kár esetén a kármentés. Éppen ezért készültek, készülnek állományvédelmi ajánlások. Ezek a múltban a legideálisabb értékek megtalálását célozták, ám manapság az energiaárak elszabadulása miatt előtérbe kerültek a rugalmasabb, s ennek megfelelően olcsóbb megoldások, amelyek ugyan kompromisszumok árán, de továbbra is biztosítják az iratok fennmaradásának legalapvetőbb feltételeit. Jelen tanulmány eme újabb ajánlások összegzésére vállalkozik, bemutatva azok minden lényeges aspektusát, törekedve arra, hogy a gyakorlat szempontjából is jól hasznosítható iránymutatást adjon a levéltáros szakma képviselőinek.

Juhász János – Pelles Edit: Debreceni főnix – avagy hogy készül egy szabad királyi városi rangra emelő oklevél másolata

Debrecen városa 1693-ban kapott szabad királyi kiváltságot az uralkodótól, I. Lipóttól. A fennmaradt eredeti oklevelet a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltára őrzi. Debrecen város múzeuma szeretett volna az értékes dokumentumból egy másolatot készíteni. A munka során arra törekedtek, hogy minél tökéletesebben hasonlítson a másolat az eredetire. Ennek érdekében tanulmányozták az eredeti elkészítés módját, s azt mindenféle nyomdatechnikai eljárás mellőzésével szabad kézzel másolták le. A végeredmény mindössze két ponton tér el az eredetitől: pergamen helyett papírra készült, s valódi arany helyett arany akvarell festéket használtak fel a készítők. Jelen tanulmány a munka teljes folyamatát mutatja be részletes formában gazdagon illusztrálva.

Hegyi Ádám: A Szerbiai Református Keresztyén Egyház bácsfeketehegyi levéltára (1770–1999)

Ahogy évtizedek óta megfigyelhető, az állami levéltárak érdekeltek abban, hogy feltárják a szomszédos országok területén lévő levéltárak magyar vonatkozású anyagát, s estlegesen azok rendezésében, digitalizálásában is segítséget nyújtsanak, úgy az egyházi levéltárak is folytatnak hasonló projekteket. Az egykori Jugoszlávia területén működő református egyház központi irodája Bácsfeketehegyen működött. Az itt fennmaradt levéltár rendezését – amely ma a Szerbiai Református Keresztyén Egyház tulajdonát képezi – a Tiszántúli Református Egyházkerült vállalta magára. Jelen tanulmány a levéltár történetén túl az itt található anyagokról nyújt általános tájékozódást elősegítő áttekintést.